OULUN YLIOPISTO

VIITE: Asiantuntijalausunto liittyen VNS 6/2018 vp Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta, 12.12.2018 sähköpostilla saatu asiantuntijapyyntö

Selonteon johdantoluvussa listataan 2000-luvun ilmiöitä liikunnassa (mm. omatoimisen liikunnan lisääntyminen, uusien lajien kehittyminen ja yksityisen sektorin lisääntyvä rooli erityisesti aikuisliikunnassa). Kaikkein merkittävintä trendiä, liikkumattomien määrän lisääntymistä erityisesti nuorissa ikäryhmissä, ei kuitenkaan mainita. Koska selonteon on tarkoitus olla strateginen ja yhteiskuntapoliittinen asiakirja, jolla luodaan perustaa toimenpiteille, on liikkumattomuuden lisääntyminen syytä nostaa esille jo johdantoluvussa.

Ympäristöministeriön antamaa lausuntoa ei referoida luvussa 4.2., toisin kuin muiden lausunnon antaneiden ministeriöiden. Koska liikunnan olosuhteisiin suuresti vaikuttava alueidenkäytön ja elinympäristön suunnittelu (kaavoitus, rakentamisen ohjaus) on ko. ministeriön vastuulla, olisi ko. ministeriön näkökulma syytä tuoda esille selonteossa.

Selonteossa terveyttä ja hyvinvointia edistävällä liikunnalla tarkoitetaan elämänkulun eri vaiheissa tapahtuvaa kaikkea fyysistä aktiivisuutta, jonka tavoitteena on terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen. Tämän perusmäärittelyn takia on välttämätöntä, että arjen aktiivisuuden edistäminen elinympäristön suunnittelun ja rakentamisen avulla tulee huomioida systemaattisesti myös luvussa 5.4, jossa käsitellään liikunnan lisäämistä elämänkulussa. Fyysistä aktiivisuutta tulevan ympäristön suunnittelu ja toteutus esimerkiksi kouluissa ja päiväkodeissa edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä ja liikunnalle suotuisten olosuhteiden ymmärtämisestä. Laajempaa olosuhdenäkökulmaa painottamalla voidaan edistää selonteon 5.4. luvussa tärkeäksi nostettua koko kansan liikunta-aktiivisuuden lisäämistä osana muuta elinympäristön suunnittelua ja rakentamista eikä liikunnan edistäminen rajaudu pelkästään erityiseen liikuntapaikkarakentamiseen. Esimerkiksi koulujen saavutettavuuden, piha-alueen ja opiskeluympäristön merkitystä liikunnalle olosuhteita luovana puitteena ei ole nostettu esiin liikuntaa perusopetuksessa koskevassa luvussa (5.4.3) ollenkaan. Korkeakoulujen osalta opiskeluympäristön kehittäminen liikunnallisuutta tukevaksi on kuitenkin ilahduttavasti nostettu esiin.

Elämänkulkua koskevassa luvussa 5.4 tulisi pureutua vielä enemmän niihin toimenpiteisiin, joilla oikeasti ratkaistaan kasvavaa liikkumattomuuden haastetta ja torjutaan osaltaan kestävyysvajeen syvenemistä. Esimerkiksi peruskoulujen osalta kestäviä tuloksia voisi tuottaa koulujen yleisen toimintakulttuurin muuttaminen liikunnallisemmaksi kuin yksi liikunnan lisäviikkotunti. Selonteossa sivulla 8 todetaan negatiivisten liikuntaan ja urheiluun yhdistettävien asioiden joukossa nousevat myös negatiiviset kokemukset

Oulun yliopisto

PL 8000
90014 Oulun yliopisto

oulun.yliopisto @ oulu.fi
Puh 0294 480 000
Fax 08 344 064

www.oulu.fi

koululiikunnasta. Koululiikunnan ongelmiin tulee siksi paneutua ja selvittää, miksi se tuottaa pysyvästi negatiivisia muistoja liikunnasta. Tämä on kriittistä lasten ja nuorten tulevan elämänkulun aikaisen liikkumisen kannalta. Myös ikääntyneiden liikkumisen mahdollistaminen ja tukeminen on erittäin tärkeää terveyden, toimintakyvyn ja kokonaishyvinvoinnin edistämisen kannalta. Kotipalvelun piirissä olevat kokevat usein yksinäisyyttä. Kotiin tuotavien palveluiden sijaan toiminnan vaikuttavuus voisi olla parempi, jos liikuntamahdollisuuksia järjestetään siellä, missä on muitakin ihmisiä ja samalla tuetaan yhteisöllisyyttä. Fyysisestä aktiivisuudesta tulisi tehdä osa eri-ikäisten normaalia arkea, huomioiden myös erityisryhmät, joilla on vamman, sairauden tai muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteen vuoksi vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan. Liikunnalla on tärkeä rooli sosiaalisen kuntoutuksen muotona, jonka tavoitteena on edistää kaikkien yhteiskunnan jäsenten osallisuutta. Myös eri-ikäisille suunnattujen kulttuuripalveluiden voidaan ajatella lisäävän liikkumista, sillä mikä tahansa aktivoituminen lisää liikkumista ja vähentää paikallaanoloa. "Kulttuurin" ja liikuntakulttuurin erottamisen sijaan niitä tulisi yhdistää ja siten edistää kansalaisten hyvinvointikulttuuria ja hyvinvointiaktiivisuutta.

Luvussa 7 (Liikuntapaikkarakentaminen) on hyvin tunnistettu erityisen liikuntapaikkarakentamisen ohella myös liikunnalle suotuisten olosuhteiden luomisen merkitys liikunnan edistämisessä. Johdonmukaisesti luvun 7 otsikko voisikin olla Liikuntapaikkarakentaminen ja liikunnan olosuhteet. Luvun 7 lopussa olevaan taustaperusteluun tulisi lisätä maininta kuntien keskeisestä roolista maankäyttöpäätösten tekijänä ja olosuhteiden muokkaajana. Asia on tunnistettu luvun leipätekstissä, mutta se on syytä nostaa myös yhteenvetoon esille liikuntapaikkarakentamisen rinnalle.

Luvun 7 lopussa esitettyjen toimenpiteiden tulee sisältää liikunnan olosuhteiden yleiseen kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä, joita voidaan edistää poikkihallinnollisen yhteistyön avulla. Ehdotettu liikuntaolosuhteiden nykytilan analyysi on hyvä alku, mutta tarvitaan myös analyysin pohjalta tapahtuvaa systemaattista suunnittelukäytäntöjen ja -tavoitteiden kehittämistä. Esimerkiksi kaavojen ja julkisten rakennushankkeiden vaikutusten arviointi liikunnan olosuhteiden näkökulmasta on tarpeen, jotta liikunnan edistämisen näkökulma ei jää katveeseen kaavoituksessa ja rakentamisessa. Lisätietoa: https://liikuntakaavoitus.fi/ ja https://liikuntakaavoitus.fi/olosuhdesuositukset/ Elinympäristön ja fyysisen aktiivisuuden välinen vuorovaikutus on nostettu vahvasti esille myös lääketieteen tutkimuskirjallisuudessa. Esim. Lancet –lehden viimeinen liikuntateemanumero käsitteli kaupunkisuunnittelun merkitystä väestön liikkumiselle.

Lähiliikuntapaikkoja ja lähiliikuntaa koskevan taustoitus ja toimenpiteet eivät painotu riittävästi selonteossa. Niiden rooli liikuntapaikkoina on eri-ikäisten kansalaisten liikunta-aktiivisuuden näkökulmasta keskeinen. Lähiliikunta on myös ilmastopoliittisesti viisasta. Selonteossa voisi olla joko oma luku koskien lähiliikunnan ja lähiliikuntapaikkojen merkitystä ja niiden kehittämiseen kohdentuva toimenpidekokonaisuus, tai vastaava sisältö olisi osana lukua 7.

Luvussa 10 esitellään valtion liikuntapolitiikan kokonaisuutta. Terveyttä ja hyvinvointia edistävän ja siten eri sektorit läpäisevän liikunnan edistämisen

näkökulmasta herää kysymys, saavutetaanko riittävä poikkihallinnollisuus ja vaikuttavuus sillä, että liikuntaneuvosto kytkeytyy yhden ministeriön yhteyteen. Voisiko liikuntaneuvosto toimia suoraan valtioneuvoston alla, jolloin sen painoarvo kasvaisi? Toimenpiteiden vaikuttavuutta lisäisi myös valtion ja kuntien välisen kumppanuussopimuksen tekeminen, jossa strategiset tavoitteet ohjaavat kehittämishankkeita, liikuntapaikkojen avustuksia ja valtionosuuksia ja jossa toteutumista seurataan selkeiden mittareiden avulla.

Luvussa 10 on kuitenkin aivan oikein tunnistettu, että tarve liikuntaan kohdistuvalle tieteelliselle tutkimukselle ja tietopohjan laajentamiseen erityisesti vaikutustiedon osalta kasvaa (luku 10, s.44). Tutkimusta ja tiedon keruuta tulee myös vastaavasti resursoida enemmän.

Luvussa 12 esitetyt kolme keskeistä liikuntapolitiikan painopistettä ovat osuvia. Liikunnan olosuhteet nousevat hyvin esille. Tätä näkökulmaa on syytä nostaa paremmin esille myös muussa selonteossa.

Oulussa 9.1.2019

Helka-Liisa Hentilä
Professori (yhdyskuntasuunnittelu), koulutusrehtori